

The Norwegian Baptist Union (DNB)

Baptist sining hram-cathluan (*BID 2022*) caah ruahnak *cheuhnak*

Versen: A voi 2nak ruahnak halnak

(06.12.2021 – 23.01.2022)

Chungum	Cahmai
Biahmaithi	3
Then 1nak Baptists thawhkehna le thanchonak	3
1.1 Tuanbia zuluh in thanchonak	
1.2 Riantuan tinak in thanchonak	
Then 2nak Bu dang he pehtlaiin Baptists cawlcanghna	5
Then 3nak Baptist zumhna le kalning (pomning)	6
3.1 Zumtu le Khrihfabu caah Khrih cu Bawi	
3.2 Baibal cu nawlIngeitu sangbik	
3.3 Minung hmuhning	
3.4 Khrihfabu hmuhning	
3.5 Tipil innak	
3.6 Bawipa zanriah	
Then 4nak Nihin Baptist dirhmun	11
Appendices	12
A. Khrihfabu kalning	
B. Baibal hmuhning kongah biachuah	
C. DNB a man	

Biahmaithi

Hi **Baptist sining hram-cathluan** nih aa tinhmi cu Det Norske Baptistsamfunn (DNB) chung i a biapi deuhmi a sinak (DNB identity) kha tuanbia thawhkehnak in siseh, zumhnak kong leiin siseh, cun khrihfabu cawlcanghnak in siseh hngalhter le fianter a si.

[A tanglei biatlang hna hi bupi-meeting ngeih hnuah kan **Baptist sining hram-cathluan** chungah telh dingmi an si:] DNB chungum khrihfabu hna cu hi **Baptist sining hram-cathluan** hi aa hrawmmi kan si. Cun **Baptist sining hram-cahluan** nihhin kanmah le kanmah kan I hmuhning le kan dirhmun zong a langhter.

Then 1nak Baptists thawhkehnak le thanchonak

1.1 Tuanbia zult in thanchonak

Norway Baptist pawl cu a luancia kum 400 leng, hmun dang ram dang ah a cangmi tuanbia he aa pehtlaimi a si. Baptist pawl cawlcanghnak hi kum zabu 16 (1600) lio i England ram khrihfabu Anglican Church in a rak chuahmi hna (aa thenmi hna) group hmangin a rak I thawkmi a si. Kum zabu 13 (1300) thawk in biaknak lei buaibainak hi Europe ram chungah a rak um cang I cu nih cun bu dangdang, Lutheran khrihfabu le Reform khrihfabu hna an hung chuak. Hi aa thenmi (chuakmi) khrihfabu hna nih cun cozah uknak le khrihfabu (biaknak) kha then ding a si, an rak ti. Cun khrihfabu ahhin a hrinthanmi zumtu lawnglawng an um lai, an rak ti fawn. Aa dang ngaimi an thawngtha chimmi ruangah le an kalning (pomning) ruangah hremnak le dawinak an rak tong i zalawng tein um khawhnak hmun, Amsterdam ah an rak zam hna. Amsterdam an um chungah, pumpak biakhiahnak tuah hnu in, tipil innak an rak tuah, cucu Europe ram cheukhat ah a rak ummi Ana baptist pawl tuahning i lak (influence) nakin a rak si. Kum zeimawzat a rauh hnuah cu aa thenmi mibu (group) hna cu England ram ah an kir than i a hmasabik Baptist khrihfabu an dirh. Cun kum 10 chung hrawnghrang ah England ram hmun dangdang ah an hung karh i hremnak le dawinak an ton than hnuah North America zongah an hung um. Cuticun *Baptism* cawlcanghnak cu caan rau lo ah vawlei kildeng 4 ah khrihfabu he an hung um. Cucaah kannih Norway Baptist zong vawlei cung ram kip Baptist khrihfabu he cuticun pehtlaihna a ngeimi kan si ve.

Sihmanhsehlaw Norway ram ah Baptist cawlcanghnak a phak hi hnu deuh ah a si. Cucu Norway ram i *politik* umkalning ruangah a rak si. Kum 1845 tiangah hin Lutheren cozah khrihfabu dah tilo zeibantuk khrihfabu hmanh cohlan a rak si lo. Norway Parliament nih 1845 ah phung thar (the dissent law – ruahnak dang cohlanak phung) a chuah hnu lawnglawng in khrihfabu dang a hung um kho. Norway ram i Baptist cawlcanghnak a rak phakpitu cu tilawng riantuan Fredrik L. Rymker (1819 – 1884) Denmark pa a rak si. USA a rak um lioah baptist pawl he an rak i tong i khrihfa ah a rak cangmi a si. Denmark ah a kir i thil zuar pah in thawngtha a rak chim. American Baptist pawl nih chawva an rak bawmh hnuah 1857 kum ah Norway ah a ra i thawngtha bia le Baptist cawnpiaknak cu Grenland peng (district) ah a rak phuan. Christmas ni khatnak ni 1858 ah a voi khatnak Norway Baptist tipil innak Porsgrunn tiva ah a rak um. Kum khat hnuah mi tampi nih tipil an rak ing. April 22 1860 ah «Porsgrund og Solum Baptist

Khrihfabu» (atu Skien Baptist Khrihfabu) cu member 9 in rak dirh a si. Cuticun Norway ram ah a pakhatnak Baptist Khrihfabu a hung um cu a si.

1860 kum hnu in kum khat ah khrihfabu pakhat hi buaktlak in 1870 tiang hi dirh a si. Dohnak zeihmanh a rak um lo. Priest cheukhat tu nih pulpit le ca in dohkalhnaak a rak um I mi cheukhat cu leng i tipilnak an tuahnak in dawi an rak si.

Khuapi chung i khrihfabu hna cu peng dangdang riantuannak caah tlangtlatu dirhmun in an rak um. 1870 kum hnu in peng kip ah *association* an dirh. Caan tlawmpal hnuah baptist khrihfabu cu chaklei le thlanglei he a hung karh deuhdeuh tikah zapi i hawikomhnaak caah riantuannak a hung herh cang. Khrihfabu vialte riantuan tinak, thawngtha karhternak, mission riantuannak, pastor caah fimcawnnak le a dangdang a herhmi caah ram pumpi caah bu dirh rak duh a si.

Cucaah Norway Baptist tuanbia ah a biapi ngaingaimi cu “De Norske Baptisters Union” (The Norwegian Baptists Union) 1879 ah an rak dirhmi hi a si. Hi bu (Union) nih aa tinhmi cu local khrihfabu vialte hmunkhat ah umnak le tonnak thazang thawnter a si. Hi hnu thawk in baptist pawl nih ram chung le ram leng riantuannak caah cunglei hruainak (central leadership) aiawhtu ngeih a si. Hi bu, nihin ah a min “Det Norske Baptistsamfunn” nih hin khrihfabu karlak ah i pehtlaihnak le i zumhnak a thawnter i zapi hrawmmi Baptist zumhnak le pomning pungsan kha a ser.

1860 kum in 1902 kum karah hin khrihfabu 35 dirh a si. Khrihfabu thar dirh le thawnta karhter kha baptist pawl caah biapi a rak si. 1910 kum in 1920 kar le 1930 lei in Baptist khrihfabu cu thawng ngaingai in a hung thang. Member tambik rak ngeih caan cu 1940 ah a rak si i tipiling membar 7 500 an rak si. Vawleipi ral hnu in 2 000 kum tiangah khrihfabu cu tumchuknak a hung tong. Khrihfabu tlawmte lawnglawng dirh a rak si. Kum thong ai thlen le thawhkate ah membar 4 930, khrihfabu 66 a rak um.

2 000 kum hnu in karh a hung i thawk than i khrihfabu thar tampi cu DNB ah an hung lut. Cu bu thar ah a tam bik cu ram dangmi khrihfabu an si. 2020 ah cun khrihfabu 105, tipil ing membar 6 700 hrawng a hung si cang, ngakchia le a dang telh ahcun membar 11 700 hrawng a si cang. Nihin ah cun Norwegian Baptist Union (DNB) cu miphun tampi umnak, nunphung tampi aa fonhmi biaknak bu (multi-cultural religious community) a hung si cang.

1.2 Riantuantinak in thanchonak

Kum zabu 19 thawkin Norway Baptists nih mission riantuan thawk a si cang. A nganbik mission rian kum caan saupi chung tuanmi cu Democratic Republic of Congo ram, Bas-Uele ah a si. Missionary tampi cu hi hmun ah thlah an si. Sifak bikmi hna umnak i chel in tuan a si i ngandamnak, fimcawnnak le khrihfabu riantuannak ah bawmh an si. Nihin ah cun a thawng ngaingaimi khrihfabu pakhat, DNB he pehtlaiin rian a tuanmi a um. Rian vialte anmah nih tuan dih a si. Norway in cun khrihfabu cio nih chawva bawmhnaak, cozah sinin hmuhmi bawmhnaak le kaphnih kar i tlawnkainak in bawmh a si.

DNB nih hmun dang ram dang zongah mission rian a tuan ko, cucu missionary thlahnak in le projek bawmhnaak in a si. Hi bawmhnaak ah cun ngandamnak, fimcawnnak, thawngtha chimnak le khrihfabu riantuannak hna hi biapi cu an si. Mahte cawlcanghnaak in a cheu cu tuan a si i a cheu ve cu bu dang, European Baptist Mission Internation (EBMI) le a dang he tuanti a si.

Ngakchia le mino hi local khrihfabu hna nih cun ai hmaithlakmi a si. 1922 kum ah ngakchia le mino bu cu DNB chungin dirh a rak si. Kum tampi chungah, group tampi, kum zohchih in a hun ngei. Nihin ah cun “Ung Baptist” tiah ti a si i amah tein a ummi bu a si cang.

The Norwegian Baptists Women’s Society, atu the Baptist Women of Norway cu 1916 ah dirh a si. Baptists nubu hna cu DNB mission riantuannak ah siseh, cun a dang mission projek tampi zongah thawng ngaiin thazang a chuah lengmang mi an si.

Pastor pawl caah *theology* cawnnak cu a hmasa tein biapi ah a chiahmi a si. A thawkka ah cun pastor tuan dingmi hna cu *theology* cawng dingin USA (a bikin Morgan Park, Chicago) ah forhfial an rak si, nain culio caan zongah mah tein Norway ah cawnnak program i ngeih ding hi rak tinhmi a si. Sianginn cu 1910 ah dirh a rak si i a min ah Baptists Mission School ti a rak si. 1958 kum ah sianginn center thar Stabekk ah thial a si i a min zong Baptist Theological Seminary tiah thlen a rak si. 2009 ah sianginn thanchonak he tuanbia thar a hung ra than i Baptist Theological Seminary cu Norwegian School of Leadership and Theology (HLT) tiah thlen a si. Hi sianginn cu DNB le Pentecostal movement, cun Filadelfia Oslo tiin dirh a si than i an zate in a ngeitu zong an si hna.

Stabekk ah sianginn center a hung um hnu in, Holtet Christian Lower Secondary School zong dirh a si ve. Nihin ah cun Oslo Fjord College of Further Education ti a si. Hi sianginn nih cun *creative* lei le *community* rian lei he aa pehtlaimi cawn dingmi tampi a ngei.

DNB cu ram leng chungkhar-khrihfabu he aa pehtlaimi a si. European Baptist Federation (EBF) le Baptist World Alliance (BWA) ah membar a si. EBF ah membar kan sinak nihhin Europe ram i baptist hna he a hleiin riantuan tinak a kan ngeihter. BWA ah chungum kan sinak nihhin vawlei cung ram 120 leng i a ummi million 50 baptists vialte he i hawikomhnak a kan ngeihter. Norway ahhin cawlcanghnak tlawmte lawng a ngeimi sihmanh usih law, vawlei cungah a ngan bik pakhat a simi Protestant bu chungah kan i tel ve.

Then 2nak Bu dang he pehtlain Baptists cawlcanghnak

Baptists nih anmah le anmah cu vawlei cung khrihfua vialte i chungtel ah an i hmuh ve. I dannak a ngeimi khrihfabu dangdang cio hi khrihfabu a rumtertu a si tiah, kan ruah. Sihmanhsehlaw cuticun a kal kho dih tawn lo. Caan zeimawzat chung cu Norway Baptist pawl hi bu dang he bia I chalhnak a rak um, a bikin Lutheran khrihfabu he a si. Cohlanmi le zalawng tein a ummi bu kan si khawhnak ding ah kan rak i zuam. Cu vialte nih cun zumtu dang chonhbiak thiamnak a kan cawnpiak i caan zeimaw hnuah cun i chalhnak cu i biakchonhnak ah aa thleng. Ram chung i *politik* umkalning ai thlen ruang le cozah nih *free churches* le a dang biaknak bu hna namneh lo le thleidang loin a um nak thawng zong in a si ko lai.

Ram pumpi ah baptist pawl hi zapi (ecumenical) riantuannak ah ai tel lengmang. A hramthawkte The Dissent Parliament (Dissentertinget), a hnuah Norway’s Free Church Council, 1902 i dirh a rak si ka in baptist pawl an rak i tel cang. Norway’s Free Church Council ahhin baptist tampi hruaitu dirhmun in an i tel cang. 2005 kum ah Norway’s Free Church Council cu Christian Council of Norway ah aa fonh. A tam deuh khrihfua biaknak le bu hna cu hi bu ah um a si. Baptist pawl nih hruaitu dirhmun zong an ngeih tawn ve.

Khrihfabu pakhat le pakhat karlak ah i theihthiamnak a thawwnak ding caah baptist pawl hi ram chung, ram leng ah Pathian lei kong biaruahnak (theological talk) ah a tel lengmang vemi a si. DNB cu Christian Council of Norway nih tuahmi “Norwegian Theological Discussion Forum” ah zungzal in aa tel. DNB cu zumhnak kong kaphnih biaruahnak zong a tuah cang. Kum 1980 lio hrawng zongah Church of Norway zong he, cun kum 2000 lio hrawngah Methodist Church zong he zumhnak kong biaruahnak a rak tuah. Cu biaruahnak nih cun khrihfabu karlak ah i theihthiamnak a thawnter.

DNB nih bu dang he pehtlainak a ngeihmi nihhin kan khrihfabu i pastor hna fimcawwnak caah fiang tein a thathnemnak kha hmuh a si. 2009 kum hnu in HLT kong ah Pentecostal bu hna he riantuanti kan thawk.

Local umnak zongah Baptist pawl hi bu dang he riantuan tinak ah lamkal hmasa kan si lengmang. Bu komh in pumhtinak zongah kan i tel lengmang, kan pastorte zong bu aa dangmi hna i fonh in tuahmi pastor ton-pumhnak ah an i tel i, cun bu aa dangmi hna i hawikomhnak tuahnak thawktu zong an si tawn. Hi kongah hmunkhat le hmunkhat aa dang cio lai.

Then 3nak Baptist zumhnak le kalning (pomning)

DNB nih a ngeihmi **zumhnak hram-cathluan** hi khrihfabu dang hna ta he aa khatmi a tampi ko. Thumhkomh Pathian kongah, Pa, Fapa le Thiang Thlarau kongah kan zumhnak aa khat ko hna. Vawlei pumpi khrihfabu chungtel pakhat kan si bantukin *Apostles' Creed* le *Nicene Creed* zong thazang kan pek.

Kum za leng chung kan tuanbia thawknak le thanchonak zoh in kan caah a biapi hleimi *themes* hna cu an um ve. Cu nih cun baptist nih khrihfa sinak a fianning ah a biapi hleimi a um i cu hna cu a luancia le a ra laimi ca zongah Norway baptist pawl caah an biapi zungzal lai tinak a si.

A tanglei ah baptist zumhnak le kalning kong he pehtlain a biapi hleimi *themes* le muisam zong cu langhter a si lai.

3.1 Zumtu le khrihfabu caah Khrih cu Bawi

Khrihfa zumhnak ah a laifang cu Jesuh a sining le riantuannak a si. Baptist kan zumhnak ah Jesuh cu Pathian Fapa a si i vawlei cung mi vialte khamhtu a si, tiah kan ti. Jesuh nih harsatnak a tuar, a thi i kan khamhtu si dingah a tho than, tiah kan zumh. Cun a thawhthannak nih sualnak, thihnak le thilthalo cu a tei. Jesuh nih cun a dik le a tak a simi Pathian kha a kan hmuhsak. Cuaah Jesuh Khrih thawngtha chim lo ahcun a tak le a dikmi kong kan chim kho lo. Jesuh thawngtha ah a biapi bikmi hna cu vel, sual i ngaihchihnak le nunnak thar hi an si. A kan khamhtu a si bantukin kan Bawi zong a si chih. Jesuh cu kan Bawi a si timi nih kan nunnak zeizong vialte, kan biachim, kan umtu, kan ruahnak, kan *feeling*, chiatnak le thatnak zong ah amah zull in nun kha a si. Bawi a si bantukin Jesuh thawngtha le cawnpiaknak cu zumtu caah lam hmuhsaktu tha bik a si. Cu nih cun Jesuh Khrih cu khrihfabu alu kha a siter chih. Khrihfa kan sinak ah khrihfabu pakhat chungah kan um i cu ah cun Khrih cu nawlungeitu bik a si, a cawnpiaknak cu khrihfabu zumhnak le kalnak ah then awk tha lomi a si.

Baibal cang: Johan 17:20 – 23, Efesa 1:17 – 23

3.2 Baibal cu nawlIngeitu sangbik

Baptist nih kan chim zungzalmi cu Baibal cu khrihfabu le zumtu hna caah nawlIngeitu bik a si, ti hi a si. Protestant khrihfabu pakhat kan si bantu kin Baibal lawnglawng (Sola Scriptura) nih khamhnak le Pathian cu hodah a si, timi hngalh khawhnak a kan pek.

Biakam Hlun chungah Pathian khamhnak tuanbia hmuh khawh a si. A tlumi (tlaumi) minung kha Pathian nih a hung khamh ti le khamhtu pek an si lainak biakamnak kha hmuh a si. Biakam Thar chungah cun zeitindah Jesuh nih khamhnak biakamnak vialte a tlinternak kha a kan hmuhsak. Cuticun Baibal cu Pathian khamhnak kong tialnak a si i Biakam Hlun he Biakam Thar he a laifang ah (biapi bik ah) a sawhmi cu; Jesuh cu Pathian Fapa ngeihchun, khamhtu le Bawi a sinak kha a si.

Baibal cu ca dang he ai dannak cu Pathian thawchuah hnawhmi a sinak hi a si. Baibal cu Thiang Thlarau nih hruaimi minung hna nih tialmi a si. Cuticun zungzal in a dikmi biatak kha Baibal chungah a um.

Cun Baibal cu a takin tuanbia a ngeimi ca a si fawn. Kum zabu tampi chungah tialmi a si i ca phunphun a chungah an um; bianaah tuanbia ca, fimnak ca, hla, phunglam, hmailei kong tialmi ca le cakuat, tiah an si. Baibal cu tuanbia a ngeimi ca a si caah zeitik caan le zeibantuk caan ah dah tialmi a si timi zoh chih in rel le leh awk a si. Cu ve thiamthiam in, Thiang Thlarau nih a kan bawmh khawh i hlan i rak tialmi ca cu atu kan chan caah ai tlakmi in a ser ko lai, sihmanhsehlaw cu kan caah ai tlak in kan i lehmi cu a pawngkam i a rak umi thil hna (context) zohchih in a si awk a si.

Baibal kan rel/leh tikah *criteria* a phunphun kan hman. Pathian khamhnak kong kan rel tikah Baibal cu khamhnak tuanbia rel in kan rel. Cu nih cun Biakam Hlun cauk hna lehning sullam a ngeihter. Bikam Hlun cauk hna cu Jesuh Khrih le Biakam Thar zohchih in rel/leh ding a si. Cun a fiang tuk lomi Baibal biafang hna cu Baibal hrampi message zohchih in leh ding a si. Baibal ca cu zeibantuk hmunhma le dirhmun ah dah an tial timi zoh in rel ding a si fawn. Hi aa dang ciomi cauk hna hi zeibantuk uknak, nunphung le biaknak hna dah an rak um timi zohchih hi Baibal kan rel tikah a biapi ngaingaimi a si.

Zumtu pakhat nih Thiang Thlarau lamhruainak thawngin Baibal cu amah tein a rel i a leh khawh ko. Cu ve thiamthiam in, amah lehning lawngin a dir lai lo, zeicahtiah Baibal lehning cu khrihfabu chung i hawikomhnak in a cangmi a si. Jesuh cu kan Bawi ah chiah in Thiang Thlarau lamhruainak tangah Pathian mi hna bantu kin kan i funtom tikah Jesuh cu kan lakah (sinah) a um i Amah nih cun Baibal thawngtha (message) cu zaidah a si timi kha atu ah fiang kho dingin a kan bawmh. Cu pinah, Pathian nih hin micheu cu pastor silole saya tiin a hlei in thawngtha chimnak ah rian ngeimi le khrihfabu hna ah cawnpiaknak le khrihfa biaknak bu hna ah tiin Thlarau laksawng in a auh hna i a riantuan dingah a thumh hna.

Baibal cang: Salm 119, 160, Johan 16:12 – 15, 2 Tim. 3:16 – 17.

3.3 Minung hmuhning

Sernak tuanbia nih minung cu Pathian muilo in mipa le minu tiah ser an si, tiah a kan chimh. Pathian muilo in sermi ka si timi nihhin zungzal in man a ngeimi kan sinak kha a langhter.

Minung kan man hi pawngkam le midang nih an fianter khawhmi a si lo, Pathian lawnglawng nih a tuah khawhmi a si. Pathian muilo in sermi kan sinak nihhin minung nunnak cu a chuahka in ningcang tein a thih tiang hrawh le namneh lo ding a sinak kha a langhter. Pathian muisam keng in ser kan sinak ahhin Pathian le minung hawihe i hawikomhnak kan ngeihnak zong aa tel chih fawn. Pathian sermi kan si bantu kin minung cu Pathian nih a sermi vialte zohkhenhtu si dingah a hleiin rian pekmi kan si. Cu nih cun a kal cuahmahmi vawlei zohkhenh dingah rian a kan pek.

Pathian auhnak hi mi vialte nih leh khawhnak kan ngei cio. Cu a sullam cu lungthlen ding le zultu si ding in Pathian auhnak kha minung nih amah tein leh khawhnak a ngei tinak a si. Pathian auhnak kha “ka duh” silole “ka duh lo” tiah ti khawhnak ngeihnak kha a si. Mi zeihmanh nih, Pathian zong nih, zumhnak kongah a kan hnek kho lo. Cucaah Baptist hna kan caah a hrampi simi cu duhthimnak hi zapi caah a si, a zummi he zum lomi he. Cu zalonnak cu Pathian nih minung kha duhthimnak ngei in a ser ruangah a si.

Minung vialte kan chungah hin a tha le thalo khiah khawhnak kan ngei cio. Pathian nih minung cu amah muilo in a ser timi sullam cu biakhiahnak kan tuahmi ah kanmah tein khuaruah khawhnak kan ngei ti le kan tuahsernak vialte zongah kanmah lila tuanvo, Pathian sin le minung hawi sinah kan ngei, ti hi a si. Kan tuahsernak cungah tuanvo a ngeimi kan si bantu kin Pathian nih zeitindah nung hna seh ti a kan duh timi hi Amah sinah fimnak kan hal khawh, sihmanhsehlaw Adam le Eve tluknak ruangah Pathian duhnak cu kan kawl ballo.

Baibal nih sualnak ah Adam a tluknak a kan chimh. Adam tluknak ruangah thilthalo, sualnak le thihnak minung nunnak ah then khawh loin a um. Pathian le sermi thil vialte pehtlaihna kha aa thleng. Minung vialte cu paradisi bantu kin a nuammi hmun ah si loin, thatlonak in a khahnak vawlei tu ah hrin kan si. Adam tluknak ruangah pumnak sualnak he hrin kan si lo, asinain a tak a simi a tluknak nih a chuahpimi vialte cu ro ah kan co. Cu nih a chuahpimi cu Pathian he kan i pehtlaihna kha a cat/rawk. Sualnak kan tuah tikah Pathian duhnak le kan nunnak ah a kan duhpiakmi kha kan tuah lo (hrawh). Cuticun pumpak sualnak kha kan tuah. Cucaah mi vialte cu khamhnak a herhmi lawngte kan si.

Cucaah baptists nih cun ngakchia cu a chuahka in Pathian fa a si, kan tinak a si. Minung cu amah pumpak biakhiahnak le tuahsernak cungah tuanvo a ngei ti kha a theih tikah Pathian nih lungthlen ding le amah zul dingin auhnak zongah amah lila kha biakhiahnak ah tuanvo a ngeimi a si.

Baibal cang: 1Mos. 1:27, Salm 139, John 1:12 – 13, Rom 6, Rom 12:2

3.4 Khrihfabu hmuhning

Khrihfa kan sinak kong he pehtlaiin baptist pawl nih pakhat biapi ngaiin kan ruahmi cu khrihfabu kan hmuhning hi a si. Kum zabu 16 hrawngin England ramah baptist pawl cu aa thenmi bu cawlcanghnak in aa thawkmi an si. Zalawng tein biak khawhnak caah an rak i zuammi le Baibal cu zumtu nun ah le khrihfabu sernak ah a hrampi a si timi fek tein an rak i tlaihna hna pahnihi hi khrihfabu an hmuhning ah biapi an si. A rak um ciami kha thar chuah an rak i timhmi a si lo, sihmanhsehlaw Baibal chungah hmuhmi khrihfabu kha kawl than le ser than (umter than) a si. Baptist cawlcanghnak a rak i thawkka tein baptist pawl nih cun a zum i

tipilnak a ingmi lawnglawng khrihfabu chungtel khawh a si ti le khrihfabu cu vawlei uknak lei he ai pehtlai lai lo, ti hi an rak i tlaihmi a si. Cucaah baptist nih cun cozah tawltrelnak in khrihfabu kal ti kha an rak doh pengmi a si. Cu ve thiamthiam in, Baptists nih cun zumhtu i hawikomhnak cu biapi a ruah zungzal i pakhat le pakhat riantuan tinak fawiter le Pathian rian ah kaphnih i bawmhnak kha hmun khat le zapi in a tuah tawn.

Baptists caah cun zumhnak cu pumpak thil a si, sihmanhsehlaw pumpak ca lawngah a si lo. Biakam Thar khrihfabu nih fiang tein zeitindah kannih zumtu hna hi zumtu dang hna he ai hngatchanmi kan sinak kha a kan hmuhsak.

Mi zehmanh amah lawng khrihfa a si kho lo, sihmanhsehlaw zumhnak cu khrihfabu i hawikomhnak ah a nun zungzal awk a si. Cucaah khrihfabu cu pumhnak i a rami hna hmangin a ummi a si. Member sinak hi cozah lei nih ningcang tein lak fialmi a si caah lak a herh, asinain thuk deuh in zoh ahcun khrihfabu i hawikomhnak cu Bawipa Zanriah hrawm in aa pummi zumtu hna hi kan si. Khrihfabu i hawikomhnak cu duhnak aa khatmi i hawikomhnak he ai dangmi a si. Kanmah le kanmah kan i thim lo, sihmanhsehlaw Pathian nih a kan thim. Amah zumhnak thawnnak in hmunkhat ah a kan hruai.

Khrihfabu cu local khrihfabu in a hung chuak lengmang, cucaah local khrihfabu cu baptist khrihfabu hmuhning ah a hrampi umnak a si zungzal.

Khrihfabu i hawikomhnak ah pakhat kan si bantukin zumtu hna cu Pathian he fonh kan si i kanmah le kanmah zong biakamnak pehtlaihna in aa fonhmi kan si. Pathian nih vawlei lengah chuak ding in le Khrih cu Bawi a sinak i hawikomhnak thar chungah, a kan auh. Member sinak cu mah tein khrihfabu he pehtlaihna in a si a herh. Cucaah hnekchommi si loin, mah pumpak Pathian he i pehtlaihna in a si lai. Baibal chungah hmanthlak le langhternak tampi khrihfabu kongah kan hmuh. Khrihfa pawl cu Pathian mi hna, a nungmi lung biakinn le pum, ti hna zong in langhter a si. Hi hmanthlak hna nihhin khrihfabu cu phun tampi in a fianter. An zate in an i hrawmmi cu zumhnak cu pumpak thil a si, sihmanhsehlaw cu zumhnak cu midang he i hawikomhnak in a nun zungzal awk a si, ti hi a si.

Khrihfabu bupi meeting cu khrihfabu riantuannak ah nawlNgeihnak sang bik ngeimi a si i cu ahcun membar vialte nih chimrelnak nawl an ngei cio. Baptists nih cun khrihfabu chung i zumtu cio hi Khrih pum chungah an um cio i Pathian aw an thei cio, tiah kan ti. Cucaah bupi meeting cu zapi nih Pathian aw kan ngaihna le hmunkhat in Pathian duhning in khua kan khannak hmun a si. Khrihfabu *democracy* cu politik *democracy* he ai dang. Khrihfabu hmuhning cu minung hmuhning he ai hngatmi a si i zumhnak cu pumpak thil a si timi fianning zong he ai hngatmi a si. Khrihfabu chungah cun nawlNgeihnak le thleidannak hmangin a si loning in hruainak kha a um awk a si lo, sihmanhsehlaw khrihfabu nih a thimmi hna hruaitu cu nawlNgeihnak le zumhnak kha pek an si.

Khrihfabu fianning ahhin khrihfabu kalning zong hi ai tel chih. Khrihfabu kalning kan ti duhmi cu zeitindah khrihfabu cu hruai a si ti le zeitindah khrihfabu dang hna he pehtlaihna a ngeih ti kha a si. Baptist khrihfabu nih cun mah tein i hruainak (congregationalist) kalning hi kan i tlaih zungzal, cu nih cun khrihfabu cu ahohmanh nih uk loin amah tein aa hruai, ti hi a chim duhmi a si. Zei bantuk setset in dah kal cio a si timi cu baptist khrihfabu chung zongah ai dang pah cio ko lai. DNB nih cun a zafang in mah tein i hruainak (moderate congregationalism) kan hmang,

cu sullam cu local khrihfabu nih amah lungtho tein hi bu chungah a lut i local siseh ram pumpi siseh khrihfabu riantuannak ah thazang a chuah i aa tel, ti a si. Cun khrihfabu cio nih pakhat le pakhat karah a thukmi pehtlaihna an ngei lai i ram pumpi meeting (landsmøtet) kha nawlungeitu sangbik a si lai. Khrihfabu vialte nih ram pumpi meeting ah vote an ngei cio i biachahna tuahmi vialte cungah zulh dingin rian an ngei cio fawn. Hi biakna bu chung i a dang riantuannak bu tete (councils and committees) hna zong nih acung biachahna cu zulh le tuan ding a si ve. Hi rian a tlamtlinna dingah nawlungeihna le tuanvo la in a tawlreltu ding le a zohkhenhtu ding cu hruaitu hna (tillitsvalgte) an si.

Baptist khrihfabu ah cun zumtu zapi hi kan zate hi tlangbawi sinak kan ngei dih. Hi nihhin tlangbawi rian kan tuan lai i Pathian le khrihfabu karah pehtlaitu kan si lai tinak a si lo. Khrihfabu chung i a dang ciomi rian cu a kan auhna le kan laksawng cio zoh in a si awk a si. Nu he pa he khrihfabu chungah siseh, kan ram pumpi bu ah siseh pastor le hruaitu sinak an tuan kho. Zumtu cu kan zate in khrihfabu rian ah auh cio kan si i Pathian nih pumpak cio cu a laksawng in a kan thuamh cio. Thlarau laksawng hna cu zumtu hna nih hi vawlei cungah Pathian rian an tuannak ah bawmtu le thazang petu a si nakhnga hman dingmi a si.

Norway Baptists cu kan i pumhning ai dang cio. Zapi nih kan ngeihmi hna cu thawngtha chim, thlacam, thangthat hlasak, cun tipil innak ngeih le Bawipa Zanriah hi an si.

Baibal cang: Matthai 18:20, Lamkaltu 2:42 – 47, 1 Kor 12, Efesa 4:1 – 16, 1 Pet. 2:9 – 10.

3.5 Tipilnak

Tipilnak cu Baptist khrihfabu hmuhning ah biapi a si peng. Biafang «tipilnak» cu greek biafang “baptizein” in a rami a si i “ti ah hnim” tinak a si. A hrawmthawk tein baptist pawl nih cun khrihfabu dang he ai dang in tilpilnak rak hman a rak si. Baptists nih cun bawhte tipilnak cu kan pom lo i tipilnak cu pumpak zumhna biakhiahna in a si awk a si.

Baptists nih cun Jesuh fialning in thumhkomh Pathian min in tipilnak pek a si.

Baptists nih pumpak lungthlennak le zumhna phuannak thawngin pum zapi hnimna in tipil pek a si. Tipil innak ah tipil ingtu nih Khrih nih a thihna in teinak a kan hmuhpiakmi le a thawnthannak in nunnak thar a chuahpimi kha a hmuh/co ve. Cucu tipil in lioah tuahmi a si. Mi pakhat kha tipilnak ti chungah phum a si tikah sualna le thihna nih a uk ti lo, zeicahtiah Khrih thawngin nunnak thar ah thawhter a si cang. Hi thawthannak cu Pathian pennak thar ah a cang lai tiah kan zumhmi, kan pum hrimhrim in thawthannak kha a si. A zum i tipilnak a ingmi cu Thiang Thlarau kha laksawng ah an co.

Tipilnak a um khawhna dingah cun tipil a ing dingmi sinah pumpak zumhna a rak um cang a herh. Mi zeihmanh midang zumhna thawngin tipil in a ngah lo. Hi nunnak thar cu zumtu dang hna he umti in a nun ding a si. Tipil innak cu Khrih pum chungah tipil innak zong a si i local khrihfabu hmangin a hunglangmi a si. Cuticun tipil innak cu khrihfabu luhna kutka a si i khrihfabu riantuannak a si zungzal.

Baibal cang: Matt. 28:19 – 20, Mark 16:16, Lam. 2:41, Rom 6:1–11, Kol. 2:12, 1Pet. 3:18 – 21.

3.6 Bawipa Zanriah

Khrihfabu nunak ah biapi a simi cu Bawipa Zanriah hi a si. Hi zanriah nih cun sining (dimensions) phun 3 a ngeih. Hnulei zoh ahcun, Jesuh nih zultu hna he, temtuarnak le thihnak a tuar hlan ah, zanriah a hmanna kha a si. Atu caan ah cun, pakhat le pakhat i hawikomhnak he kan lawmh i Khrih he a temtuarnak le a thihnak ah pakhat kan sinak he kan hman. Cucaah Bawipa Zanriah cu philh lonak zanriah pakhat, Khrih nih a rak tuahmi kha khrihfabu in thawngtha kan chim a si. Bawipa Zanriah cu biakamnak le i hawikomhnak zanriah zong a si i cu nih cun Khrih nih biakam thar a fehternak le zumtu vialte zong kan I tel ve nak kha a kan hngalhter. Khrihfabu in Bawipa Zanriah kan hman fatin Jesuh nih a tuahmi kha a kan hngalhter than i hmailei ah Khrih he kan hmanti than laimi zong kha a kan ngaihter. Khrihfabu zanriah a si bantukin Bawipa Zanriah cu Jesuh cu Bawi le Pathian Fapa ngeihchun ah a cohlangmi hna caah a si.

Baibal cang: Matt. 26:26 – 29, Mark 14:22 – 25, Luka 22:14–20, 1Kor. 10:16 –17, 11:23–29.

Then 4nak Nihin Baptists dirhmun

Baptist cawnpiaknak ahcun zumhnak cu tuahsernak ah a langh awk a si timi hi biapi ah a ruahmi a si. Baibal cawnpiaknak zoh tikah mission le midang caah riantuannak (diakoni) hi a hunglangmi hna biapi pahnih cu an si. Mission riantuannak cu Khrih fial tami ah hram a bunh i zumtu vialte kha mipun kip sinah kal i zultu ah ser hna kha a si. Midang caah riantuannak cu Khrih nih innpa dawtnak a chimmi ah hram a bunhmi a si. Midang caah riantuan cu innpa dawtnak kha a takin kan tuah a si i zumhnak, background zoh loin Pathian zawnruahnak kha mi vialte sinah langhter a si. Mission riantuannak zong siseh, midang caah riantuannak zong siseh local khrihfabu nih a hram bunh dingmi an si.

Atu kan chan ah cun mission nih kap hnih a ngei. Khatlei ah cu thawngtha, chawva le bawmhnak dangdang he thimmi ram le hmun ah va tuan kha a si ko lai. Kan khrihfabu he pehtlaihnak a ngeimi ram hna deuh zongah a si ko lai. Khattelei ve ah cun mipun le nunphung a tam chin lengmang nak le secular ram ah a cang cuahmahmi kan Norway hi a si ve. Khrihfabu nih mission rian hi pawngkam minung hna kha khrihfabu chungah luh i khrihfabu thar dirh zong hi biapi ah a ruahmi a si.

DNB cu mipun le nunphung tampi umnak biaknak bu a si. Hihi vawlei pumpi khrihfabu, mipun kip in Pathian mi vialte umnak kha a takin a langhter tiah kan hmuh.

Baptist mit in minung le khrihfabu a hmuhning ah cun pakhat le pakhat i hawikomhnak hi biapi ngai a si. I hawikomhnak cu ratnak (sinak) aa dang ciomi minung hna le nunnak ah tonmi ai dang ciomi hna umtinak ah a um. Cucu hmunkhat i Pathian thangthatnak kan ngeihnak ah le a dangdang hawikomhnak kan ngeihnak ah an lang.

A hungra liomi chan fale hna Jesuh hngalhter cu a biapi hringhran ko, cun chan a dangmi hna hmunkhat ah kan rat i Pathian kan biaktimi zong a thami a si. Ngakchia le mino riantuannak hi local ah siseh, a peng in siseh, ram pumpi in siseh khrihfabu caah a hleiin biapi ah chiahmi a si.

Baptist khrihfabu nih minung a hmuhning ah cun zumhnak cu pumpak cungah a ummi a si, cun zumhlo zong hi a si fawn. Cucaah DNB cu zalawngte le kau ngaiin a ummi biaknak bu si hi, a duhmi a si. Zumhnak zalawnnak thawnter hi kan duh bantu kin pumpak zumhnak kha nunphung le zatlang nun ah a tha lei in hmuhipiak zong hi kan duhmi a si.

Appendices

A. Khrihfabu kalning

July 2, 1963 kum ram pumpi meeting (landsmøtet) ah hnatlakmi:

1. Zumhnak

1. Baptists nih cun Baibal cu Pathian bia a hung i phunnak a si i zumhnak, cawnpiaknak le nunnak caah lamhruaitu tha bik a si, tiah an zumh.
2. Baptists nih cun Baibal pinah zeibantuk ca dang hmanh kha zumhnak tlaihtleng ah a hmanhmi a um lo, sihmanhsehlaw hlan hmasa zumtu hna zumhnak tlaihtleng (Nicene le Apostolic Creed) hna cu an hman tiah an pom.
3. Baptists cu *evangelical* khrihfabu tampi lakah pakhat ah an i ruat i khamhnak kong biahalnak ah «vel lawnglawng» timi le «zumhnak lawnglawng» timi Reformer pawl nih alnak ah an rak hmanmi cu, an zumh.
4. Baptists nih cun tipil innak cu zumhnak langhernak in an tuah. Cucaah zultu hna chan bantu kin, mi pakhat i a zumhnak ah aa thawkmi a si, an ti.
5. Baptists nih cun Bawipa Zanriah cu ningcang le hmanhman tein an hman. Phungning in cun khrihfabu zanriah in an hmuh, asinain zapi pumhnak ah a rami viale hna cu zumtu he tipil ing ciami he sawm dih an si.

2. Khrihfabu hmuhning

1. Baptists nih cun mah tein i hruainak, local khrihfabu zong nih mah tein i hruainak kha khrihfabu kongah a pomning a si. Riantuannak zohkhenhtu cu haotu le EC (menighetsråd) an si. Haotu cu caantling in rian a tuanmi pastor an si. Pastor nih punghman i a tuah awk a simi kha a tuah hna.
2. DNB cu ram chung i a ummi khrihfabu vialte i komhnak bu a si. Khrihfabu hna cu anmah tein zalawng tein an um, sihmanhsehlaw zapi duhmi le zapi caah a thami thil, khrihfabu pakhat lawng nih a tuah khawh lomi tibantuk ahcun riantuantinak kha a um. Thawngtha phuannak kong ah siseh, sianginn kainak kongah siseh, ngakchia le mino riantuannak kong ah siseh, zatlang rian ah siseh, cun leng mission rian hna hi cu ah cun an i tel. Aa dangmi riantuantu bu hna nih cu zapi rian cu an i khinh. Cu hna cu kum 1 voi 1 tuahmi ram pumpi meeting caah tuanvo an ngei (ram pumpi meeting ahcun local khrihfabu cio i thlahmi hna nih khan budget, tangka hmuhnak le hmannak le riantuan dingmi hna kha ruah-ceih a si).
3. DNB cu European Baptist Federation le Baptist World Alliance ah aa peh. Hi bu hna cu ram dang le ram dang (international) riantuan tinak caah pehtlaitu bu an si. Sihmanhsehlaw anmah nih ram khat biaknak bu cungah biakhiahnak nawl zeihmanh an ngei lo.

4. Bu dang he pehtlaihna

1. Baptists nih biaknak bu dang he pehtlaihna a ngeihmi cu in khawhna theihthiamna in a khat.
2. Baptists cu evangelical khrihfabu hna hi ruahna aa khatmi hmunhma ah rian a tuanti, cu hna cu mission, Sunday School, mino bu riantuanna, zu din lo ding riantuanna le bu khat le bu khat kar thil a cangmi kong hna an si.

5. Khrihfabu le ukna

1. Baptists nih cun a tlingmi biaknak zalonna hi kan i ngeihmi an si an ti zungzal. An saduhthah cu cozah nih biaknak bu vialte tlukruang tein zoh i a zalongmi ukna i a zalongmi khrihfabu um a si.
2. Baptists cu cozah ukto le a riantuanna vialte cu a tha in a hmuh i a membar hna cu zumh awk tlakmi si ding le a tampimi zatlang rian ah tuanvo lak ve ding zong a forhvia hna.

B. Baibal hmuhning kongah biachuah

Ram pumpi pastor tonna, September 7 – 14, 1966, Langesund Bad:

A tanglei hrilhfianna hna hi Norway baptist hna nih rak dirkamh pengmi le atu zong ah dirkamhmi an si.

- Baibal cu Pathian thawchuah hnawhmi a si i a takin kan sinah pek kan si. Pathian aa phuanna ai funtomna a si i sernak kong in, nawlbia peknak in, profet bia peknak in Jesuh Khrih le Lamkaltu hna chan tiang a si.
- Pathian ai phuanna ah a laifang cu Jesuh Khrih a si tiah kan zumh. Amah chungah Cathiang nawlgeihna sang bik a um i hneksakna zong a si.
- Sihmanhsehlaw, thiang tein Baibal zumhna lawng kha a za lo. A takmi Baibal fianna ah cun a biapi bikmi khamhna kong fianna zong kha ai tel chih. A biana ah, Baibal i Jesuh Khrih cu Pathian minung taksa ah ai canna, a thihna le kan sualna khamhna ding caah a thawhthanna hna hi an si.
- Thiang Thlarau cu nunnak hrampi Bia a si tiah kan zumh. Cucaah Bia le Thlarau cu then ding an si lo. Thiang Thlarau a tehte cu Jesuh Khrih a si; Cathiang nih a chim bantuina, “Ka chim dingmi le kan chimh dingmi hna hi Amah (Thiang Thlarau) nih an chimh hna lai.”
- Thawngtha cu Pathian nih a lakin khamhna a kan pekmi a si tiah kan zumh i pumpak nih cohlan asiloah hlaut awk a si. Thawngtha cu kan caah a thami le a sunglawimi a si i mi nih Pathian he pakhat an si tikah aa tinhmi cu a khen.

Cathiang cu Pathian Bia zulh dingmi a si, zumhna, cawnpiakna le nunnak kongah lammuhsaktu a si tiah kan hun tharchuahmi cu lunglawmh ngai awk a si.

Kan mi hna kha khamhna Thawngtha chimh fial kan si bantuina thaba loin kan tuan awk a si i kan Bawipa le Khamhtu cu kan i bochan zungzal awk a si.

C. DNB a man

Ram pumpi meeting Juli 9 – 10 1996 ah fehtermi a si.

1. Vawlei cung khrihfabu chungah kan i tel ve i Pathian pakhat: Pa, Fapa le Thiang Thlarau kan zumhnak ka fehter.
2. Jesuh Khrih cu pumpak in zumh hi a herh tiah kan ti, cun amah zulh in nun zong hi.
3. Cathiang chung ah ai phuan bantu kin le Thiang Thlarau hmangin zumtu hna sinah a langh bantu kin, kan zumhnak le tuahsernak ah a donghnak nawlgeitu cu Jesuh a si.
4. Biakam Hlun he Biakam Thar he Khrih ah Pathian ai phuannak fiannak caah nawlgeitu an si tiah kan pom.
5. Khrihfabu cu i hawikomhnak a ngeimi zumtu hna, Bawipa cubuai ai hrawmmi hna an si tiah kan fiang.
6. Tipil innak kan tuah, asinain zumtu ca lawnglawng ah a si, Khrih he pum khat an sinak caah a si.
7. Local khrihfabu vialte nih an nunnak ah Khrih sullam a ngeihnak le an riantuannak vialte ah anmah tein zalonnak le tuanvo an ngei tiah kan ti.
8. “Zapi tlangbawi sinak” kong he pehtlaiin khrihfabu membar vialte cu rian ah i tel cio ding a si, tiah kan ruah. Micheu cu thlarau lei hruainak ah auhmi an um lai i cucu rian ah ruah a si.
9. Kaphnih leiin tipil innak le local khrihfabu membar luhnak ah tuah ding a simi kan tuahmi (chimmi) nih khrihfabu karlak ah i hawikomhnak kha a chuahter, cu tuah khawh a sinak hmun ahcun.
10. Khrih zultu vialte cu Jesuh Khrih cu Bawi a si tiah tehte a khang dingmi kan si, tiah kan zumh. Cun khrihfabu cu Pathian Pennak chungah a ummi a si caah vawlei cungah Pathian mission rian a tuan ding a si, ti zong kan zumh fawn.
11. Chiatha thleidannak zalonnak him tein umter kha a biapi tiah kan tiah kan fehter i cu nih cun kanmah lakah i dannak a ummi kha kan cohlan.
12. Khrihfabu le cozah uknak then kha thazang kan pek, cucu Khrih lawnglawng Bawipa a si tiah kan zumhnak le biaknak zalonnak kilkamhnak caah a si.
13. Zumtu khrihfa kan si bantu kin a donghnak ah Khrih cu sunparnak he a ra te lai i sermi thil vialte hi tharchuah an si te lai ti ruahchannak he kan nung.